

OPINIA PROP
w sprawie finansowania ze środków publicznych
ochrony przyrody i edukacji proprzyrodniczej w Polsce

Państwowa Rada Ochrony Przyrody z zaniepokojeniem obserwuje zmiany zachodzące w dostępie do środków publicznych przeznaczonych na ochronę przyrody i związaną z nią edukację ekologiczną. Biorąc pod uwagę ogromną potrzebę działań w tym zakresie postulujemy podjęcie przez polski Rząd i odpowiednie fundusze działań likwidujących utrudnienia w dostępie do środków na takie działania oraz zwiększenie przeznaczonych na nie funduszy, ze szczególnym uwzględnieniem inicjatyw o charakterze lokalnym.

Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej i w efekcie rozwoju ekonomicznego, kraj nasz stopniowo przestał się kwalifikować do wspierania działań we wspomnianym zakresie z pomocowych funduszy międzynarodowych, takich jak GEF-UNDP. Wyczerpaniu uległy też środki pochodzące z ekokonwersji polskiego zadłużenia, dystrybuowane przez Fundację Eko-Fundusz. Utrata tych źródeł nie tylko nie została zrekompensowana przez nowe źródła krajowe lub zwiększenie środków dostępnych w istniejących funduszach, ale w kolejnych latach zlikwidowaniu uległy też gminne i powiatowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, które były podstawowym źródłem dla inicjatyw o znaczeniu lokalnym.

Dzięki środkom z Unii Europejskiej pojawiły się nowe możliwości finansowania działań w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej. Najwięcej takich działań było do tej pory finansowanych z funduszy kolejnych wersji programu LIFE, z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, a w mniejszym stopniu także z tak zwanych funduszy norweskich i szwajcarskich oraz z regionalnych programów operacyjnych. Było to możliwe m.in. dzięki zapewnianiu całości lub znaczącej części wkładu krajowego do tych projektów z dotacji Narodowego i ew. wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Jednak wsparcie z tych źródeł dotyczyło niemal wyłącznie dużych projektów, o znaczeniu co najmniej regionalnym i minimalnych budżetach rządu setek tysięcy złotych. Jednocześnie zapewnianie wkładu własnego do projektów finansowanych ze środków unijnych spowodowało, że krajowe fundusze ochrony środowiska zaczęły rezygnować z własnych konkursów grantowych lub znacząco je ograniczać. W efekcie, zdobycie wsparcia ze środków publicznych na realizację niewielkich inicjatyw lokalnych stało się w ostatnich latach prawie niemożliwe. Jednym z nielicznych, pozytywnych wyjątków, jest ogłaszany już po raz kolejny konkurs NFOŚiGW na „Wzmocnienie działań społeczności lokalnych na rzecz zrównoważonego rozwoju”.

Wiele niezbędnych działań z zakresu ochrony przyrody oraz kształtowania proprzyrodniczych postaw społeczeństw nie jest w Polsce realizowanych z powodu braku środków. Jednocześnie udział dotacji przeznaczanych na ochronę przyrody

i edukację ekologiczną w budżetach funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej jest zwykle symboliczny i kształtuje się na poziomie poniżej 1%. W dodatku środki te często przeznaczane są na działania, które mają niewiele wspólnego z ochroną przyrody – np. na zakup pochodzących z hodowli bażantów, w celu wypuszczenia ich w łowiskach.

Dodatkowo w ostatnich miesiącach podjęto, bez realnych konsultacji społecznych, kilka decyzji drastycznie zmniejszających dostęp do i tak skromnych środków, dla podmiotów niekomercyjnych, jak organizacje pozarządowe czy organy ochrony przyrody. Pierwszą z nich było wprowadzenie obowiązkowego wkładu 5% do projektów z POLiŚ ze środków innych niż publiczne, a ostatnią – uznanie podatku VAT za wydatek niekwalifikowany w przedsięwzięciach finansowanych z tego Programu. Tymczasem zdecydowana większość takich działań na charakter niekomercyjny i odzyskanie zapłaconego w ich ramach podatku VAT jest niemożliwe. Decyzje te wykluczają znaczną część podmiotów i projektów z możliwości ubiegania się o wsparcie z tych środków planowanych przez nie przedsięwzięć. Podobnie niekorzystne i nieracjonalne z merytorycznego punktu widzenia decyzje podejmują ostatnio także niektóre wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, np. uznając za koszty niekwalifikowane obowiązkowe koszty wynagrodzeń (ZUS, podatek dochodowy), VAT, albo wydatki na koszty obsługi księgowej i organizacyjnej projektów.

Biorąc powyższe pod uwagę, Państwowa Rada Ochrony Przyrody, działając w trybie art. 96 ust. 3 pkt 5, w związku z pkt 1-3 i 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, rekomenduje podjęcie możliwie pilnie następujących działań i decyzji:

1. Znaczące zwiększenie procentowego udziału środków w budżetach funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (FOŚiGW), przeznaczanych przez nie na wsparcie ochrony przyrody i związanej z nią edukacji – w pierwszym etapie powinny ulec one co najmniej potrojeniu, by zaspokoić najpilniejsze potrzeby i pozwolić na nadrobienie zaległości, jednocześnie przy uwzględnieniu aktualnych mocy przerobowych potencjalnych beneficjentów.
2. Uwzględnienie w programach i priorytetach FOŚiGW możliwości finansowania programów wieloletnich (niektóre przedsięwzięcia przyrodnicze, np. związane z restytucją gatunków czy odtwarzaniem siedlisk, aby miały sens, muszą trwać co najmniej kilkanaście lat).
3. Stworzenie specjalnych programów czy ścieżek ubiegania się o środki dla projektów niewielkich, w tym interwencyjnych (dla tych ostatnich powinna istnieć możliwość uzyskiwania środków w trybie skróconym, przez cały rok, w chwili pojawienia się pilnej potrzeby działania ratunkowego – dotyczy to na przykład konieczności natychmiastowego zwalczania pojawu nowego inwazyjnego gatunku obcego).
4. Korzystanie w większym stopniu przez FOŚiGW ze wsparcia odpowiednio – regionalnych rad ochrony przyrody, rad naukowych parków narodowych oraz PROP, przy ustalaniu priorytetów oraz tematów konkursów oraz kryteriów wyboru przedsięwzięć kwalifikowanych do dofinansowania.
5. Dokonanie przeglądu merytorycznej zasadności ograniczeń w kwalifikowalności wydatków oraz wymagań dotyczących minimalnego wkładu własnego, a następnie niezwłoczne usunięcie tych z nich, które są nieuzasadnione lub

których jedynym powodem jest chęć uproszczenia zasad rozliczania grantów przez fundusze (w tym względzie PROP w szczególności popiera wniosek Ministerstwa Środowiska, kierowany do Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, by w rozdziale 6.13 „Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020”, w odniesieniu do działania 2.4 POLiŚ przywrócić kwalifikowalność podatku VAT).

dr inż. Andrzej Kepel
przewodniczący
Państwowej Rady Ochrony Przyrody

Do wiadomości:

- Minister Środowiska
- Minister Infrastruktury i Rozwoju
- Komisja Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Sejm RP
- Komisja Środowiska, Senat RP
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej
- inni potencjalni grantodawcy i beneficjenci w dziedzinie ochrony przyrody i edukacji proprzyrodniczej